

הנחיות לשימוש מושכל

עם החיאתה של העברית כשפת הדיבור והכתיבה היומיומית בארצנו נעשה מאמץ מכוון להמיר את המילים הלועזיות שבה במילים עבריות. מאמץ זה אכן נשא פרי: אלפי מילים לועזיות ששימשו באותה עת בעברית הומרו במילים עבריות, חלקן מן המקורות וחלקן מחדשות. אך על אף כל המאמצים המשיכו דוברי העברית להשתמש גם במילים לועזיות שהגיעו לעברית בעיקר משפות אירופה השונות, הכול לפי ארצות המוצא של הדוברים. השפות המשאילות היו בתחילה שפות מזרח אירופה, ואף המונחים הבינלאומיים הגיעו אלינו בלבושם זה. עם גלי העלייה לארצנו שאלה העברית מילים רבות גם משפות אירופאיות אחרות, ולאחר מלחמת העולם השנייה החל תהליך מואץ של שאילת מילים מן האנגלית - תהליך הנמשך עד עצם היום הזה. תופעה זו של שאילת מילים אינה מיוחדת לעברית, והיא מוכרת בכל שפות העולם. למשל, המילה **טאבו** המשמשת בשפות רבות, כולל האנגלית, מקורה בשפה הפוליניזית. המילה העברית **חוצפה** השתרשה, דרך היידיש, בקרב חלק מדוברי האנגלית בארצות-הברית.

מכווני הלשון העברית למיניהם לא התכוונו מעולם לעקור את כל המילים הלועזיות מן העברית, וגם האקדמיה ללשון העברית מכירה בחיוניותן - כפי שמעיד עליה שמה... כותבי המילונים העבריים ניסו בתחילה שלא לכלול את המילים הלועזיות במילוניהם. אולם גם הם נאלצו להיכנע והחלו להוסיף מילים לועזיות בצד המילים העבריות. אך כיוון שלא רצו לגדוש את מילוניהם במילים ממוצא לועזי, לא רשמו את כולן. כדי להתגבר על חסר זה נכתבו כמה מילונים מיוחדים למילים הלועזיות שבעברית, אך רובם התיישנו ואין בהם כדי לענות על הדרישה כיום. אף אם התופעה של שאילת מילים זרות אינה לרוחנו, איננו יכולים להתעלם ממנה. זה הטעם לחיבורו של הלקסיקון שלפניכם - ניסיון להעמיד אוסף עדכני של המילים הלועזיות הרווחות בעברית בת זמננו. עניינו של הלקסיקון במילים שהעברית שאלה במהלך מאה זו, ולא במילים לועזיות שחדרו לעברית בתקופות חייה השונות, מתקופת המקרא ואילך, ואשר הפכו לחלק בלתי נפרד ממנה (כמו פֶּרְדָּס ו-פֶּרְגֵּד).

אילו מילים נכללות בלקסיקון?

- ☐ מילים ומושגים בשימוש כללי, כגון: **אבנרד, אד הוק, אוברדרפט, אטמוספירה, ג'וינג, ג'ט סט, חומייניזם, כאוס, פלשבק, רובריקה ותיאוריה.**
- ☐ מילות סלנג שונות, כגון: **אָאוט, אֵין, דאון, פוש ועוד.**
- ☐ מבחר מילים, מונחים ומושגים מקצועיים בתחומים שונים המלווים כל אחד מאיתנו

בחיי היומיום: מדע וטכנולוגיה, מחשבים ואינטרנט, תקשורת, רפואה, בנקאות, ביטוח, צילום, דפוס, תעופה ועוד.
 מובן שהלקסיקון אינו מתיימר לכנס את כל המילים הלועזיות המשמשות בתחומים השונים, אלא להביא אותם מונחים שתפוצתם רחבה.

סדר הערכים

הערכים מסודרים בסדר אלפביתי מוקפד.
 ערכים המכילים יותר ממילה אחת מופיעים לפי הסדר האלפביתי של רצף האותיות.

בלי להתייחס לרווח: צ'ק אָפּ
 צ'קִינֶג
 צ'ק לִיסֶט

בלי להתייחס לנקודה: אִי.וי.אָף
 אִיזֶן
 אִי.טי.אָם

בלי להתייחס למקף: אִימִיטֶצְיָה
 אִי-מִייל
 אִימֶנְטִי

ערכים הבנויים ממילה עברית תחילה וממילה לועזית אחריה, מופיעים כשהמילה הלועזית בראש, לדוגמה: אינטגרלי, חשבון; אדיפוס, תסביך.

ההגדרות

במקרים שבהם קיימת מילה עברית הזוהה במובנה ובמשמעויותיה למילה הלועזית - ניתנת המילה העברית. אם המילה העברית היא עדיין בגדר חידוש לשוני ואינה שגורה בשפה, ניתן גם הסבר קצר.

קְלוֹנִינֶג.....[אנגלית cloning (ראה קלון לעיל בסעיף -ינג)] שיבוט:
 שיטה ליצירת פרט הזהה לחלוטין מבחינה גנטית לאורגניזם
 אחר על-ידי החלפת הגרעין של ביצה לא מופרית בגרעין
 של אחד מתאי האורגניזם

משמעויות דומות של מילה מסוימת הופרדו בסימן הפסיק (,) - ואילו משמעויות שונות של מילה הופרדו בסימן הפסיק-נקודה (;):

לַפְסוּס [לטינית lapsus (לטינית: להחליק, לגלוש); כתיב זהה באנגלית] טעות, שיבוש; התרשלות; החמצה; ירידה, שקיעה, דעיכה; מעבר זמן

כשלמילה מסוימת יש משמעויות שונות בתחומים שונים, או משמעות ייחודית בתחום מסוים, צוין התחום לפני ההסבר, לדוגמה:

מְרִידָאן [אנגלית meridian (לטינית: חצי/יום)] גיאוגרפיה ◀ מיצהר: כל חצי מעגל המחבר את שני הקטבים, הצפוני והדרומי; כל אחד מקווי האורך היוצר חצי מעגל כזה; רפואה סינית ◀ אחת ממערכת תעלות בגוף האדם, שדרךן זורמת אנרגיית הגוף. חסימת מעבר האנרגיה...

סימנים מיוחדים, הגייה, כתיב וניקוד

הגייתן של המילים הלועזיות בעברית אינה אחידה. ניסינו לייצג את אופן ההגייה השכיח ביותר באמצעות שיטת כתיב פשוטה ובאמצעות ניקוד מסייע ככל שניתן. יש לשים לב לניקודות הבאות:

- ◻ הערכים מנוקדים לפי כללי הניקוד המלא, ואילו ההגדרות, שאינן מנוקדות, כתובות על פי כללי הכתיב המלא של האקדמיה ללשון העברית, בשינויים מעטים (למשל, הוספת 'י לחידוד הכוונה במילים, כמו מינהל, מישחק, מישכל וכד'), מתוך שימוש בניקוד מסייע בעת הצורך.
- ◻ כמעט שלא נעשה שימוש באות א' לציון תנועות, למעט מקרים שבהם קיימת מוסכמת כתיב, כמו אַנְאֶלְפִּי או עֶדְשָׁה אֲנֶאמֹרֶפִּית. לעתים האות א' הושמה בסוגריים - מוֹנְדִּי(א)לי, מְטֶר(א)לִיזם, פְּדִי(א)טְרִיה, קֶל(א)ב - לציון אפשרות הכתיב, אך לרוב בהתעלמות ממנה לצורך קביעת המקום האלפביתי.
- ◻ הצליל W באנגלית מיוצג לרוב על-ידי "וו" (רִינְוִינְד - rewind), או לפי אופן הגייתו כחלק מדיפתונג (ow, ew למשל).
- ◻ הצליל V מיוצג לרוב על-ידי האות ב' באמצע המילה (רְקוּסִיבִי - recursive) ולרוב באות ו' בתחילת המילה (וֶרְסָטִילִי - versatile). ראוי לציין שיש לא מעט מקרים חריגים, שבהם הנחה אותנו דווקא אופן הכתיב הרגיל בשפה ולא דווקא חוקי התעתיק שקבענו לעצמנו (קלוִיניזם - Calvinism)

▣ **פירוש באנגלית:** לרוב הערכים ניתנו התרגום והאיות של המילה באנגלית המשמשת במשמעות זהה.

דְּקוֹלָז' [צרפתית décollage (לטינית: מן|יוונית: דבק **סימט** -ז');
אנגלית decolletage] יצירת אמנות...

במקרים שבהם נשמרת צורת הכתיב גם באנגלית, צוין הדבר ב"כתיב זהה באנגלית":

דְּז'ה וו' [צרפתית déjà vu (כבר נראָה); כתיב זהה באנגלית]
פסיכולוגיה ◀ תחושה של אדם...

▣ **הטעמה:** בכל ערכי הלקסיקון מסומנת ההברה המוטעמת (המודגשת בהגייה) במילה. סימן הטעם הוא [^]. לסימון ההברה המוטעמת יש חשיבות רבה בהדרכת המשתמש בהגייה נכונה, בייחוד כאשר שינוי מקום הטעם עשוי לשנות את פירוש המילה. **לדוגמה:**

טאַבו	[אנגלית tabu, taboo (טוֹנְגִיט)] איסור ...	לעומת:	טַבּוּ	[טורקית tabu] שם תורכי למשרד הממשלתי...
אָוּמְגָה	[יוונית oméga; אנגלית omega] האות האחרונה באלף-בית היווני (Ω) ...	לעומת:	אֹוּמְגָה	[(ראה לעיל)] מיתקן גלישה...

▣ הסימנים **1**, **2**: סימנים אלו משמשים להפריד בין שני ערכים שלהם צורת כתיב וצורת הגייה זהות, אך מקורם הלועזי שונה, ועל כן גם פירושם שונה בתכלית.

לדוגמה:

1 אִי.אַם	[לטינית ante meridiem ← a.m.] ...	לעומת:	2 אִי.אַם	[אנגלית AM ← amplitude modulation] ...
1 אֹוּבְרוּל	[אנגלית overhaul] בדק, בידוק; תיקון	לעומת:	2 אֹוּבְרוּל	[אנגלית overall] סרבול

▣ **ראשי תיבות:** ראשי תיבות נכתבו כפי שהם נשמעים. מקומם במילון יהיה לפי הסדר האלפביתי הרציף שלהם, ללא התחשבות בנקודה המפרידה.

אִי.די.אַס.אַל ... [ADSL ← ...]
אִיידס ... [AIDS ← ...]

... [IVF ← ...]	אִי.וִי.אֶף
... [גרמנית eisen (ברזל)]	אֵיזֶן
... [ATM ← ...]	אִי.טי.אֵם
... [אנגלית item]	אֵיטֵם

▣ **הסימן** ^{רא"ה}: ערכים שמקובל לכותבם או לבטאם ביותר מדרך אחת מופיעים בצורות הכתיב או ההגייה המקובלות, עם הפְּנִיָה מתאימה (^{רא"ה}) לצורת הכתיב שלצדה מופיעה ההגדרה.

אִי.וִי.אֶף	אִי.וִי.אֵם
אֵיזֶן	אֵיטֵם
אִי.טי.אֵם	אֵיטֵם
אֵיטֵם	אֵיטֵם

אינדקס לועזי-עברי

למרות הניסיון לתעתק את המילים הלועזיות לאותיות עבריות באופן הפשוט והנפוץ ביותר, ובמקרים מסוימים אף לבצע הפְּנִיָה מתאימות (ראה סימן ^{רא"ה} לעיל) ולהנחות את המשתמש לצורת הכתיב ולמקום הערך בלקסיקון, ייתכנו מצבים שבהם יתקשה המשתמש במציאת הערך בשל אופני כתיב שונים של המילה. לטובת מקרים שכאלו, כללנו במהדורה זו של הלקסיקון גם אינדקס לועזי-עברי (הערוך לפי סדר ה-ABC), שנוסף על האמור לעיל מטרתו:

- ▣ לעמוד על אופן הגייה שגוי של מילה, דבר הגורר איות שגוי.
- ▣ ^{רא"ה} **לדוגמה**: המילה אִיזוֹטְרִי לא תופיע בלקסיקון... שכן זהו שיבוש לשוני מקובל של הערך esoteric. חיפוש באינדקס יגלה שצורות ההגייה והכתיב הנכונות הן אִזוֹטְרִי - בכתיב שונה, ובמקום שונה!
- ▣ לוודא את צורת הכתיב של המילה כפי שמופיעה במילון.
- ▣ ^{רא"ה} **לדוגמה**: המילה avant-garde תופיע במילון כ-אָבַנְגָרְד וּלֹא כ-אָוֶנְגָרְד.
- ▣ ראשי תיבות שהפכו למילים או למושג בזכות עצמם.
- ▣ ^{רא"ה} **לדוגמה**: OPEC (ארגון המדינות המייצאות נפט) יופיע כ-אֹפֶ"ק ולא כ-אֹ.פִי. אי.סי; המושג דֶבְּלִי. דֶבְּלִי. דֶבְּלִי (WWW) מופיע תחת ווֹרְלְד-וִייד-וֶב (באות ו') וכד'.

כמו כל לקסיקון, גם לקסיקון זה ודאי אינו נקי מפגמים. נודה לכם אם תשלחו לנו את הערותיכם ואת השגותיכם, כדי שנוכל לשפרו במהדורות הבאות.

המערכת והמוציאים לאור